

тивной промышленной, антиинфляционной политики и др.) рычагов антимонопольной политики. Разработана методическая база выявления и предупреждения антиконкурентных соглашений и согласованных действий товаропроизводителей о ценах.

Результаты статьи могут быть использованы органами государственного управления для решения актуальных задач, возникающих в процессе выявления и пресечения ценового сговора производителей на товарных рынках, либерализации процесса ценообразования, активизации создания в отраслях экономики интегрированных производственных структур и др.

Прогнозные предположения о развитии объекта исследования – выявление и пресечение ценового сговора товаропроизводителей на товарных рынках стран СНГ.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: ЦЕНОВОЙ СГОВОР, ГОРИЗОНТАЛЬНЫЙ СГОВОР О ЦЕНАХ, ВЫЯВЛЕНИЕ СГОВОРА, ПРЕДУПРЕЖДЕНИЕ СГОВОРА, АНТИМОНОПОЛЬНАЯ ПОЛИТИКА.

УДК 336.279

СУТНІСТЬ ТА ПРИЧИНИ БАНКРУТСТВА МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Дудка Т.В.,
Літус А.О.

Постановка проблеми. Стабільний розвиток ринкової економіки неможливий без формування ефективного інституту попередження банкрутства. Особливо актуальним питання банкрутства є для вітчизняної машинобудівної промисловості, більшість підприємств якої під час економічної кризи 90-х років минулого століття збанкрутували або опинилися на межі банкрутства. Оскільки машинобудування має велике значення для зміцнення економіки України, становлення її як незалежної високорозвиненої держави, істотно впливає на темпи і напрями науково-технічного прогресу в різних галузях народного господарства, зростання продуктивності праці, які визначають ефективність розвитку суспільного виробництва, тому існує нагальна потреба в своєчасному виявленні та попередженні кризових ситуацій, які можуть призвести машинобудівні підприємства до неплатоспроможності і, як наслідок, до банкрутства.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемам формування та вдосконалення системи запобігання банкрутству промислових підприємств присвятили свої праці такі науковці: Е.І. Альтман, І. Бланк, О.М. Бондар, Н.Є. Брюховецька, І.П. Булеєв, В.А. Василенко, А.С. Гальчинський, В.М. Геєць, А.В. Череп, А.Г. Грязнова, Г.П. Иванова, Т.С. Клебанова, О.І. Копилук, В.І. Кошкіна, О.Є. Кузьмін, Л.О. Лігоненко, О.В. Мозенков, Й.М. Петрович, В.П. Семиноженко, Р.А. Слав'юк, О.О. Слюсаренко, В.А. Соколенко, О.Г. Тарасенко, О.О. Терещенко, А.М. Чернявський, А.М. Штангрет та багато інших. У роботах цих авторів розкрито сутність і значення інституту запобігання банкрутству для розвитку ринкової економіки, проаналізовано та класифіковано причини банкрутства, сформовано методичні підходи щодо оцінювання ймовірності банкрутств підприємств, а також щодо застосування заходів запобігання банкрутству тощо [1–6].

Мета статті. Висвітлити основні причини банкрутства підприємств, описати існуючі методи його попередження, розглянути можливості вдосконалення цих методів.

Виклад основного матеріалу. Банкрутство – установлена в судовому порядку фінансова неспроможність підприємства, тобто його нездатність задовольняти у встановлені терміни вимоги з боку кредиторів і виконувати зобов'язання перед бюджетом [1]. Основні види банкрутства:

- реальне банкрутство (характеризується повною нездатністю підприємства відновлювати в майбутньому періоді фінансову стійкість і платоспроможність через реальні втрати використуваного матеріалу. Прояв: підприємство не спроможне здійснювати господарську діяльність, унаслідок чого юридично оголошується банкрутством).

- технічне банкрутство (характеризується станом неплатоспроможності підприємства, який викликаний суттєвим простроченням його дебіторської заборгованості. При цьому розмір дебіторської заборгованості перевищує розмір кредиторської заборгованості підприємства, а сума його активів значно перевищує обсяг його фінансових зобов'язань. Технічне банкрутство при ефективному антикризовому управлінні підприємством, в тому числі санування, зазвичай не приводить до його юридичного банкрутства.

- навмисне банкрутство (характеризується доведенням підприємства керівництвом (власниками) із корисливих мотивів до стійкої неплатоспроможності внаслідок навмисного некомпетентного фінансового управління, що завдало істотної шкоди державним (громадським) інтересам чи законним правам власників (кредиторів)).

- фактичне банкрутство (характеризується заздалегідь неправдивим оголошенням підприємства про неспроможність).

- приховане (характеризується навмисним приховуванням керівництвом (власниками) факту стійкої фінансової неспроможності підприємства через подання недостовірних даних у разі нанесення матеріальних збитків кредиторам.) [7]

Причиною банкрутства може бути неврахування підприємством існуючих ризиків. Враховуючи рекомендації Бланка І.А. ці ризики можна об'єднати в чотири групи:

- Недостатність інноваційного потенціалу. Інноваційний потенціал, що знаходиться на межі вичерпання або який неможливо відновити, стає серйозною загрозою для подальшого розвитку підприємства.

- Втрата фінансової стійкості. Порушення фінансової стійкості підприємства характеризується перевищенням фінансових зобов'язань підприємства над його активами.

- Зменшення капіталу. Внаслідок порушення фінансової стійкості на підприємстві виникає дефіцит балансу (перевищення пасивів над активами), що приносить значні збитки.

- Криза ліквідності. Через постійне збільшення збитків підприємству загрожує криза ліквідності активів, тобто втрата платоспроможності.[8]

Причини, які зумовлюють фінансову кризу на підприємстві, пов'язані з ризиками, зображені на рис. 1.

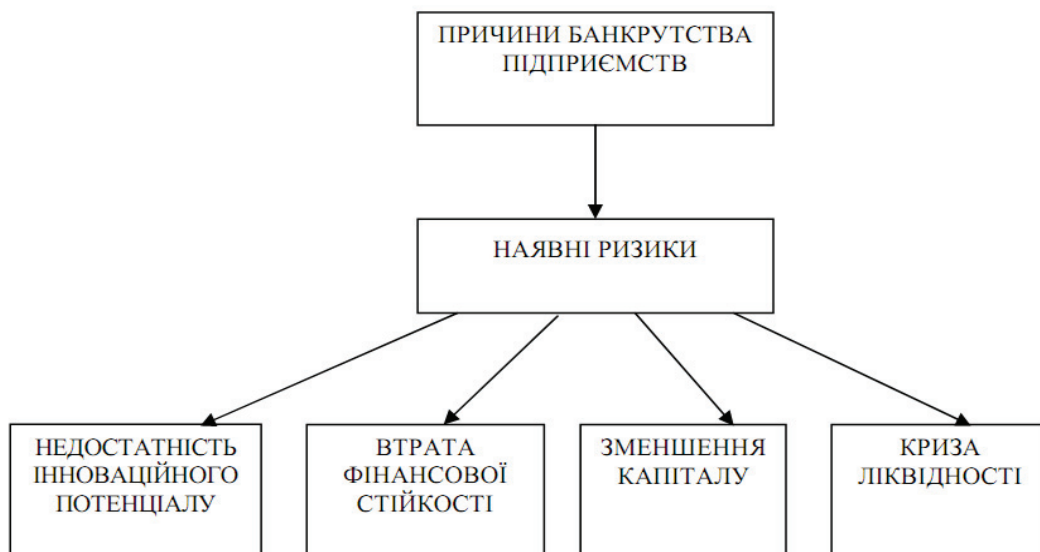

Рисунок 1. – Причини, які зумовлюють банкрутство підприємств

Для запобігання виникненню негативних наслідків впливу економічних ризиків та уникнення банкрутства необхідно використовувати певну систему. Під системою запобігання банкрутству розуміють узгоджені елементи менеджменту, спрямовані на розвиток підприємства, з метою запобігання зростання кількості та інтенсивності економічних ризиків на кожному із етапів життєвого циклу підприємства, що підвищить ймовірність уникнення ним банкрутства, однак не гарантуватиме стовідсоткового виживання та економічного розвитку. Системи прогнозування банкрутства, що розроблені зарубіжними і вітчизняними науковцями, включають в себе декілька ключових показників, які характеризують фінансовий стан підприємства. На їх основі, в більшості методик, розраховується комплексний показник ймовірності банкрутства з ваговими коефіцієнтами біля індикаторів. Існуючі моделі прогнозування ймовірності банкрутства зображені на Рис. 2. [7-11]

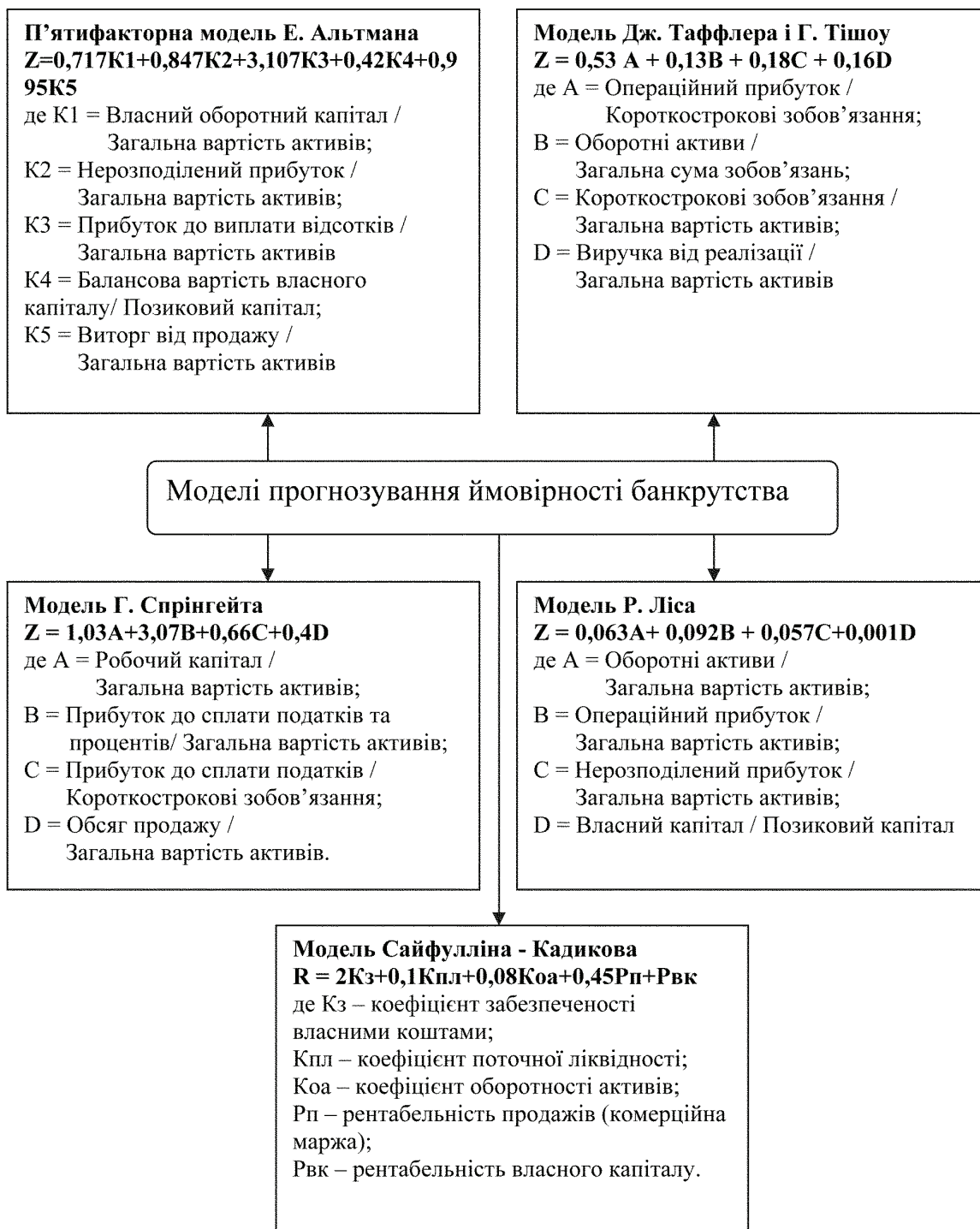

Рисунок 2. – Моделі прогнозування ймовірності банкрутства

До принципово іншого класу моделей скорингового аналізу належить п'ятифакторна модель У. Бівера оцінки фінансового стану підприємства з метою діагностики банкрутства за наступними показниками:

- рентабельність активів;
- питома вага позикових коштів у пасивах;
- коефіцієнт поточної ліквідності;
- частка чистого оборотного капіталу в активах;
- коефіцієнт Бівера (КБ = чистий прибуток – амортизація / позикові кошти).

Вагові коефіцієнти для індикаторів у моделі У. Бівера не передбачаються і підсумковий показник фінансового стану не розраховується. Отримані значення індикаторів порівнюються з їх нормативними значеннями, розрахованими У. Бівером для трьох видів фірм: для благополучних компаній; для компаній, збанкрутілих протягом року; для фірм, що стали банкрутами протягом п'яти років.

Проблему неможливості використання зарубіжних методик, у практиці оцінювання фінансового стану українських підприємств, спробував вирішити вітчизняний економіст О. Терещенко. Він розробив дискримінантну функцію з 6 змінними:

$$Z = a1X1 + a2X2 + a3X3 + a4X4 + a5X5 + a6X6, \quad (1)$$

де, $a1, \dots, a6$ параметри дискримінантної функції, питома вага показників; $X1$ – коефіцієнт покриття; $X2$ – коефіцієнт фінансової автономії; $X3$ – коефіцієнт оборотності капіталу (активів); $X4$ – коефіцієнт рентабельності операційного продажу за Cash – flow; $X5$ – коефіцієнт рентабельності активів за Cash – flow; $X6$ – коефіцієнт оборотності позикового капіталу. [7-11]

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, за результатами проведених досліджень можна зробити висновок, що серед існуючих моделей прогнозування банкрутства, на сьогодні не має методики, що може надати достовірні результати про банкрутство вітчизняних машинобудівних підприємств. При використанні тих чи інших методів та методик прогнозування ймовірності банкрутства має місце отримання суперечливих висновків про рівень фінансового стану підприємства за загрозу банкрутства. Перспективами подальших досліджень у даному напрямі є питання, що пов'язані з удосконаленням механізму прогнозування ймовірності банкрутства з точки зору його складових, існуючих критеріїв, вибору системи показників та ін.

Проблеми та перспективи розвитку машинобудування безпосередньо пов'язані зі стратегією економічного розвитку країни. Насамперед, це підвищення ефективності самого машинобудування шляхом структурної перебудови галузі, створення сучасного технологічного оснащення й орієнтації продукції на потреби внутрішнього ринку та можливості виходу на світовий ринок, що дозволить підприємствам не тільки відновлювати платоспроможність, але й стати конкурентоспроможними на ринках.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

1. Копилук О.І., Штангрет А.М. Фінансова санація та банкрутство підприємств: Навч. посіб. / Українська академія друкарства. – 2-ге вид. – Л. : УАД, 2005. – 150 с.
2. Кузьмін О.Є., Мороз А.С., Подольчак Н.Ю., Шуляр Р.В. Трансформація підприємств: економічна оцінка та побудова систем менеджменту. – Львів: Видавництво Нац. ун-ту "Львівська політехніка", 2005. – 336 с.
3. Лігоненко Л.О. Антикризове управління підприємством: теоретико-методологічні засади та практичний інструментарій. – К., 2000. – 390 с.
4. Слюсаренко О.А. Банкрутство підприємств: методологія, механізм, практика: Дис... д-ра екон. наук: 08.06.01 / Одеський гос. ун-т. – Одеса, 1998.
5. Терещенко О.О. Фінансова санація та банкрутство підприємств: Навч. посібник / Київський національний економічний ун-т. – К. : КНЕУ, 2000. – 412 с.
6. Штангрет А.М., Копилук О.І. Антикризове управління підприємством: Навч. посібник. – К. : Знання, 2007. – 336с.
7. Економіко-математичні моделі оцінки фінансового стану суб'єктів господарювання: монографія / О.М. Тридід, О.Г. Тижненко, Л.О. Тижненко. – К.: УБС НБУ, 2009. – 213 с.
8. Дубинская Е.С. Анализ современных моделей и методик прогнозирования кризисного состояния предприятия / Е.С. Дубинская // Вісник Донбаської державної машинобудівної академії. – 2009. – №2 (16). – С. 84-89.
9. Жалко О.В. Банкрутство як наслідок впливу фінансової кризи на господарську діяльність підприємств / О.В. Жалко // Університетські наукові записки. Економіка. – 2010. – №2. – С.163 – 173.
10. Рзаєва Т.Г. Зарубіжні методики визначення ймовірності банкрутства підприємства / Т.Г. Рзаєва, І.В. Стасюк // Вісник Хмельницького національного університету. – 2010. – №3. Т.1. – С.177 – 181.
11. Державний департамент з питань банкрутства: Аналітична інформація щодо реалізації державної політики у сфері банкрутства. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: – <http://www.sdb.gov.ua/control/uk/publish/article>

РЕФЕРАТ

Дудка Т.В., Літус А.О. Сутність та причини банкрутства машинобудівних підприємств / Тамара Вікторівна Дудка, Анастасія Олександрівна Літус // Вісник НТУ. – К.: НТУ. – 2012. – Вип. 26.

Стабільний розвиток ринкової економіки неможливий без формування ефективного інституту попередження банкрутства. Особливо актуальним питання банкрутства є для вітчизняної машинобудівної промисловості, більшість підприємств якої під час економічної кризи 90-х років минулого століття збанкрутували або опинилися на межі банкрутства. Оскільки машинобудування має велике значення для зміцнення економіки України, становлення її як незалежної високорозвиненої держави, істотно впливає на темпи і напрями науково-технічного прогресу в різних галузях народного господарства, зростання продуктивності праці, які визначають ефективність розвитку суспільного виробництва, тому існує нагальна потреба в своєчасному виявленні та попередженні кризових ситуацій, які можуть призвести машинобудівні підприємства до неплатоспроможності і, як наслідок, до банкрутства. Банкрутство – установлена в судовому порядку фінансова неспроможність підприємства, тобто його нездатність задовольняти у встановлені терміни вимоги з боку кредиторів і виконувати зобов'язання перед бюджетом

В статті висвітлені основні причини банкрутства підприємств, описані існуючі методи його попередження, розглянута можливість вдосконалення цих методів.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК, БАНКРУТСТВО, САНАЦІЯ ПІДПРИЄМСТВА, ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ, КРИЗА ЛІКВІДНОСТІ.

ABSTRACT

Dudka T.V, Litus AA The essence and causes of bankruptcy machinery companies / Tamara Dudka., Anastasia Litus // Visnyk NTU. – K.: NTU. – 2012. – Vol. 26.

Sustainable development of the market economy is impossible without forming an effective institution prevent bankruptcy. Particularly relevant is the issue of bankruptcy for the domestic machinery industry, most companies which during the economic crisis of the 90s of the last century have gone bankrupt or are on the verge of bankruptcy. Because engineering is important to strengthen the economy of Ukraine, establishment of an independent state highly, significantly affects the rate and direction of scientific and technological progress in various sectors of the economy, productivity growth, which determine the effectiveness of social production, so there is an urgent need for an appropriate detect and prevent crisis situations that may lead to the insolvency of engineering enterprises and, consequently, to bankruptcy. Bankruptcy – Mounted in court the financial failure of the enterprise, that is, its inability to meet the requirements on time by creditors and fulfill its obligations to the budget.

The article analyzes the main causes of bankruptcy, describes the current methods of prevention, considered improvements these methods.

KEY WORDS: ECONOMIC DEVELOPMENT, BANKRUPTCY, REORGANIZATION OF AN ENTERPRISE, FINANCIAL STABILITY, LIQUIDITY CRISIS.

РЕФЕРАТ

Дудка Т.В., Литус А.А. Сущность и причины банкротства машиностроительных предприятий / Тамара Викторовна Дудка, Анастасия Александровна Литус // Вестник НТУ. – К.: НТУ. – 2012. – Вып. 26.

Стабильное развитие рыночной экономики невозможно без формирования эффективного института предупреждения банкротства. Особенно актуальной банкротства является для отечественной машиностроительной промышленности, большинство предприятий которой во время экономического кризиса 90-х годов прошлого века обанкротились или оказались на грани банкротства. Поскольку машиностроения имеет большое значение для укрепления экономики Украины, становления ее как независимого высокоразвитого государства, существенно влияет на темпы и направления научно-технического прогресса в различных отраслях народного хозяйства, роста производительности труда, определяющих эффективность развития общественного производства, поэтому существует насущная необходимость в своевременном выявлении и предупреждении кризисных ситуаций, которые могут привести машиностроительные предприятия к неплатежеспособности и, как следствие, к банкротству. Банкротство – установленная в судебном порядке финансовая несостоятельность предприятия, т.е. его неспособность удовлетворять в установленные сроки требования со стороны кредиторов и исполнять обязательства перед бюджетом

В статье освещены основные причины банкротства предприятий, описаны существующие методы его предупреждения, рассмотрена возможность их совершенствования этих методов.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: ЭКОНОМИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ, БАНКРОТСТВО, САНАЦИЯ ПРЕДПРИЯТИЯ, ФИНАНСОВАЯ УСТОЙЧИВОСТЬ, КРИЗИС ЛИКВИДНОСТИ.